

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**Komentovaný překlad vybrané povídky Marie Dąbrowské
Commented Translation of a Selected Short Story by Maria Dąbrowska**

VYPRACOVALA: Nikola Słowiková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jan Jeništa, Ph.D.

2021

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 1. 7. 2021

podpis

Děkuji Mgr. Janu Jenišтови, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytl.

podpis

Obsah

Úvod.....	5
1.1. O autorce	6
1.2. Krásného letního rána	7
1.3. Doktorka Zofia Garlická	8
2. Překladatelský proces.....	9
3. Problematické části během překladu.....	10
3.1. Překlad vlastních jmen	10
3.1.1. Jména hlavních hrdinů	10
3.1.2. Toponyma v textu	12
3.1.3. Frazeologismy	13
4. Dětská mluva.....	15
5. Vesnická mluva.....	16
6. Válečná tematika.....	17
7. Překlad povídky	19
Závěr	39
Bibliografie	40
Resumé.....	41
ANOTACE.....	42

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na překlad povídky významné polské spisovatelky 20. století, Marie Dąbrowské. Zároveň má za cíl seznámit čtenáře s jednotlivými překážkami, se kterými se překladatel během překladatelského procesu potýká.

Povídka nesoucí název *Krásného letního rána*, spatřila světlo světa v roce 1948, tedy pouze pár let po skončení druhé světové války. Život Varšavanů během této nelehké doby je také hlavním námětem povídky. Toto krátké literární dílo jsem se rozhodla přiblížit českým čtenářům mimo jiné proto, že se jedná o povídku inspirovanou skutečnými událostmi. Situace, ve kterých se hlavní hrdinové nacházejí, tedy nejsou pouhým výplodem autorčiny fantazie, ale skutečně prožité příběhy. Mnozí z nás už si ani neuvědomují, co vše museli tehdejší obyvatelé okupovaných oblastí obětovat, abychom mohli vést život takový, jak ho dnes známe. Proto je, dle mého názoru, důležité tyto události neustále připomínat.

Mimo strhující příběh samotné povídky také práce seznamuje s průběhem a detaily autorčina života a taktéž se zmíní o životě doktorky Zofie Garlické, jejíž paměťmi je právě povídka inspirovaná.

Práce se v další části zabývá jednotlivými problematickými jevy, na které jsem během překládání tohoto díla narazila. Mezi ně patří například překlad vlastních jmen, topografických názvů, stylistika, překlad frazeologismů a vypořádání se s dalšími nástrahami translatologie tak, abych co nejlépe dokázala předat autorčino sdělení i českému publiku.

1.1. O autorce

Maria Dąbrowská, patří mezi skupinu nejvýznamnějších polských spisovatelů 20. století. Dąbrowská je autorkou několika novel, dramát, a jednou z nejdůležitějších autorek polských povídek. Dále také významně přispěla svými historickými dramaty a povídkami pro děti. Zároveň se také věnovala překládání, a to hned do několika jazyků.

Narodila se 6. října 1889 v polském Russowě, nedaleko města Kalisz, do chudé statkářské rodiny. Její otec, Józef Szumski pracoval jako správce majetku, a matka, Ludomira rozená Gałczyńska, pracovala za svobodna jako učitelka, později se však svého zaměstnání vzdala a plně se věnovala péči o domácnost a výchově jejich pěti dětí. Marie Dąbrowská byla nejstarší z nich. Sama spisovatelka ráda na své dětství vzpomínala. Věnovala mu svou první sbírku povídek, *Úsměv dětství*. (1923)

Ve dvanácti letech, tedy v roce 1901, začala po dobu čtyř let navštěvovat soukromou školu Heleny Semadeniové ve městě Kalisz. Později začala navštěvovat dívčí gymnázium a dále se pak přesídlila do Varšavy, kde navštěvovala školu Pauliny Hawelkeové. Studovat vysokou školu se M. Dąbrowská rozhodla v zahraničí, kam také v roce 1907 odcestovala. Pobývala ve Švýcarsku, Francii, Anglii a také Belgii. V Bruselu a Loussane studovala přírodní vědy, později se také věnovala filozofii, ekonomii a sociologii.

V roce 1911 se v Bruselu provdala za Mariana Dąbrowského (1882-1925). Ten působil jako publicista a politický činitel. Společně se aktivně podíleli na chodu organizace *Filarecji*.¹ Po manželově smrti, se stal jejím partnerem až do konce jejího života Stanisław Stempowski. Ten, stejně jako ona, pocházel ze statkářské rodiny. Vykonával práci knihovníka a patřil do spolku Svobodného zednářství. M. Dąbrowská si ho však nikdy nevzala.

Po celý život byla ochránkyní lidských práv. Její humanitní zaměření je také znát v jejích literárních dílech.

Marie Dąbrowská žila ve Varšavě na Polní ulici. Tam se také odehrává děj naší překládané povídky. Dnes je na tomto místě muzeum věnované autorčině tvorbě.

Právě ve Varšavě prožila i dobu okupace. Aktivně se účastnila odbojových akcí a také se účastnila Varšavského povstání. Ačkoliv byla během okupace svědkem mnoha nepředstavitelných situací, témata spojená s válkou se projevují jen v nevelkém počtu

¹ Filarecja – Svaz spolků polské nezávislé mládeže.

jejích děl.² Později město opustila a dostala se do tábora v Pruškově. Do Varšavy se zpět vrátila 3. února 1945, kde také 19. května 1965 v léčebně umírá.

Mezi její první literární tvorbu patří publicistické články, kterými přispívala hned do několika polských novin. V povídce *Varšava mého mládí* (1954) sama autorka uvádí, že „snad nebylo téma, o kterém bych nepsala. O nové urbanistice, o městech, zahradách, židovské tematice, o všech možných i nemožných tématech společenských, hospodářských, kulturních a Bůh ví jakých.“³ (vlastní překlad autorky práce). Později se začala rozvíjet v krásné literatuře.

Mezi její nejznámější a nejvýznamnější díla patří zejména sbírka povídek *Lidé kdoví odkud* (1926) a *Noci a dny 1932-1934*. Za čtyřdílný román *Noci a dny*, byla celkem čtyřikrát nominována na Nobelovu cenu za literaturu.

Mezi jejími díly nalezneme také historické hry a dětskou literaturu. Významné jsou také její deníky a překlad několika zahraničních děl. Překládala z anglického, ruského a také dánského jazyka.⁴

1.2. Krásného letního rána

Povídka *Krásného letního rána*, která je hlavní náplní této práce, autorka napsala v roce 1948, tedy v době, kdy vzniklo i historické drama *Stanisław i Bogumił*, ve stejném roce také autorka napsala několik prací věnovaných dětem a mládeži. Povídka byla poprvé publikována v týdeníku *Obrození*. Spolu s dalšími krátkými díly byla vydána v několika sbírkách, ty nesou název *Opowiadania*.

Jak jsem již výše zmiňovala, tuto povídku jsem si vybrala právě proto, že je inspirována skutečným příběhem a tento druh literatury je mému srdci nejbližší. Maria

² PASZEK, J., *Wojna oczyma diarystów (Dąbrowska, Nałkowska, Iwaszkiewicz)*, [online]. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009, str. 172. Dostupné z: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/4189/1/Paszek_Wojna_oczyma_diarystow.pdf

³ LIBERA, Z., *Maria Dąbrowska*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, 1975, str.12.

⁴ Veškeré biografické informace jsou čerpané z následujících pramenů:

KOZIOŁ, P., *Maria Dąbrowska*, [online]. ©2009 [cit. 1.7.2021]. Dostupné z: <https://culture.pl/pl/tworca/maria-dabrowska>

WIKIPEDIE, *Maria Dąbrowska*, [online] ©2021 [cit. 1.7.2021]. Dostupné z:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_D%C4%85browska

MANOWIECKA, E., *Wystawa Maria Dąbrowska*, ©2014. [1.7.2021]. Dostupné z:

<http://muzeumliteratury.pl/wp-content/uploads/2015/01/Wystawa-Maria-Dabrowska.pdf>

Dąbrowská svou povídku sepsala na základě tragického osudu uznávané doktorky Zofie Garlické.

Vypráví příběh o hrdinských činech členů jedné varšavské domácnosti během okupace.

Hlavní hrdinka, doktorka Alice Świacká, se spolu se svou dcerou a dalšími přáteli snaží konat dobro a pomáhat lidem v nesnázích i přesto, že jí samotné za projevenou dobrotu hrozí nebezpečí.

Pro překlad povídky jsem si vybrala sbírku *Opowiadania* vydanou v roce 1972.

1.3. Doktorka Zofia Garlická

Zofia Garlická se narodila 19. června 1874 v ruském městě Nižnyj Novgorod u Volhy. Její rodiče, Felix Wojtkiewicz a Teofilie rozená Bogórská, byli účastníky lednového povstání. Po zakončení studia na místním gymnáziu, odcestovala v roce 1895 do Ženevy. Na Ženevské univerzitě studovala medicínu. Později se odstěhovala do Curychu, kde získala medicínský titul. Stejně jako M. Dąbrowská, angažovala se ve spolku mládeže studující ve Švýcarsku. Roku 1900 se vrátila zpět do Ruska a provdala se za chemika a matematika Stanislava Garlického.

Odstěhovala se společně s ním do Krakova, kde začala působit jako gynekoložka na zdejší klinice. V roce 1907 byla lékařkou v textilní továrně. Zde byla „velmi zneklidněna vysokou úmrtností novorozeňat žen pracujících v továrnách, a tak se rozhodla shromažďovat data, ze kterých vznikla práce *Nutnost péče o pracující matku a její dítě*.“⁵

V Polsku působila na mnoha různých klinikách a byla členkou několika organizací sdružujících lékaře. V roce 1918 se společně se svými třemi dcerami přestěhovala ke svému muži do Varšavy.

V době okupace u sebe v bytě doktorka Garlická schovávala anglického utečence a židovskou lékařku Natálii Zandowou. Tento příběh je popsán právě v povídce M.

⁵ CIESIELSKA, M., *Szpital obozowy dla kobiet w KL Auschwitz-Birkenau(1942-1945)*, [online]. Warszawa: Muzeum Historii Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, 2015. str. 152. ISBN 978-83-7637-306-5 Dostupné z: <http://polska1926.pl/files/2691/files/szpital-obozowy-dla-kobiet-w-kl-auschwitz-birkenau-1942-1945.pdf>

Dąbrowské, *Krásného letního rána*. Anglický utečenec onemocní skvrnitým tyfem a uzdravit se jej podaří jen díky doktoru Stanislavu Wszelakému. 11. srpna 1941 se Angličan společně se svým kamarádem do bytu doktorky Garlické, aby jí projevil své díky. Pouze pár minut po jejich odchodu však do bytu vtrhne gestapo a všechny tři ženy, doktorku, její dceru i schovávanou Židovku, odvedou.

Doktorka i její dcera byly převezeny do koncentračního tábora v Osvětimi, kde doktorka 18. listopadu 1942 podléhá právě skvrnitému tyfu. Její dcera umírá pouze o necelý měsíc později, 13. prosince.⁶

2. Překladačský proces

Cílem překladatele je co nejlépe přiblížit čtenáři autorovo sdělení. Nejčastěji dochází k překladu textu z cizího jazyka do překladatelova jazyka mateřského. Tento postup je pro překladatele značně jednodušší. Aby ale dokázal co nejlépe interpretovat původní text, musí nejen dokonale ovládat výchozí, ale i cílový jazyk. *„Zvládnout bohatství slovní zásoby obou srovnávaných jazyků je velmi obtížný úkol (...) Výrazná příbuznost češtiny a polštiny vede někdy v didaktickém procesu k přeceňování pasivní znalosti slovní zásoby obou jazyků.“*⁷

Výborná jazyková znalost ale překladateli k provedení kvalitního překladu nestačí. Stejně důležitá je znalost kulturního dění a reálií v obou jazycích. Měl by mít tedy i široké obecné znalosti o obou zemích. Je tedy nutné, aby se překladatel neustále zajímal a vzdělával ve všech různých oblastech.

Proces překládání je možné dle Jiřího Levého rozdělit do tří bodů. Prvním úkolem překladatele je pochopit znění textu. Dalším bodem je text interpretovat, a následně stylizovat takovým způsobem, aby byla předloha snadno pochopitelná pro čtenáře ve výchozím jazyce.⁸

⁶ CIESIELKSA, M., Dr Zofia Garlicka (1874-1942) - lekarz ginekolog, przewodnicząca Zrzeszenia Lekarek Polskich, więźniarka Pawiaka i Auschwitz- Birkenau, [online]. Warszawa: Acta Medicorum Polonorum 4., 2014 str. 79-91 Dostupné z https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Acta_Medicorum_Polonorum/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4-s79-91/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4-s79-91.pdf

⁷ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladačské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 58

⁸ LEVÝ, J., *Umění překladu*, Praha: Panorama, 1983

3. Problematické části během překladu

V této kapitole se budeme věnovat konkrétním problematickým částem, na které jsem během překládání povídky narazila, a často zdlouhavě hledala jiné řešení.

3.1. Překlad vlastních jmen

Mezi prvními problémy, se kterými jsem se během překládání vypořádávala, byl překlad vlastních jmen. Často jsem si kladla otázku „Jak toto jméno použít, aby se pohodlně četlo i českému čtenáři, který by si nemusel s polskými znaky vědět rady?“ Problémem je, že pro překlad vlastních jmen doposud nebyla vytvořena jednotná pravidla.

3.1.1. Jména hlavních hrdinů

Dříve bylo běžnou praxí nahrazovat polská jména českými ekvivalenty. Například ze jména Katarzyna udělat české Kateřina, aby si čtenář nelámal jazyk nad polským „rz“. Tato metoda se dodnes praktikuje spíše už jen u překladu jmen historicky významných osobností.⁹ Osobně jsem se této variantě chtěla původně zcela vyhnout. Dle mého názoru totiž toto převádění jmen může mít za následek, že čtenáři nemusí být jasné, kde se příběh odehrává a jaké národnosti jsou hrdinové. Přesto jsem však nakonec u několika jmen v povídce tuto variantu zvolila. V textu se objevovaly následující křestní jména:

Alicja → Alice

*Ten dwoisty hałas przywołał **Alicje** Świacką do rzeczywistości.*

*Tento dvojí hluk vrátil **Alici** Świackou do reality.*

Jméno hlavní hrdinky se v textu objevovalo často a bylo skloňováno v různých pádech. Abych čtenáři umožnila snadné čtení, rozhodla jsem se pro český ekvivalent. Pokud by se jednalo o překlad formálních dokumentů reálných osob, ponechala bych v původním znění. „V zájmu přesného určení, přesné identifikace příslušníků jiných národností jejich osobní jména ve všech oblastech veřejného dorozumívání nepřekládáme,

⁹ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 98.

tzn. Nenahrazujeme je českými protějšky, ani je pravopisně či slovtvorně nepočešťujeme.“¹⁰

Jacuś → Jacuš

- *Heleno, czy pani Wanda z **Jacusiem** jeszcze nie wrócili?*

„*Heleno, wróciła se už Wanda s **Jacušem**?*“

Zofia → Zoša

*Osoba tak przestraszona jak **Zofia** mogła tu przebywać tylko w poczuciu, że znajduje się w miejscu bardzo pewnym i nie wdanym w żadne ryzykowne szaleństwo...*

*Tak vyděšený člověk, jako byla zrovna **Zoša**, tu mohl pobývat jedině s vědomím, že se nachází na bezpečném místě, které nemá s tak riskantní šíleností...*

Ve dvou případech jsem se rozhodla použít počešťování. U jména Jacuś se nabízela česká varianta *Jáciček*. Ta se mi však zdála právě až příliš česká, proto jsem pouze čtenáři ulehčila čtení záměnou polského znaku „ś“ na české „š“. Podobně jsem postupovala u jména Zofia. V textu se jméno několikrát objevilo i v podobě zdrobněliny Zosia, a jelikož o ní téměř ve všech případech hovořila její kamarádka, dovolila jsem si proto použít tento zdrobnělý, počeštěný tvar.

Józef

Józef Tomyski poznał w nim natychmiast jeńca sowieckiego.

Józef Tomyski v něm okamžitě poznal sovětského zajatce.

Helena

Helena, przyjrzawszy się jej, oświadczyła...

Helena se na ni podívala a pronesla...

¹⁰ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 99.

Tato a ostatní jména (Wanda, Piotr, Barbara, Lidka, Jerzy...) jsem se rozhodla ponechat v původní formě. Mají totiž buď stejně znějící ekvivalenty v českém jazyce, nebo je lze snadno přechýlit. Ponechání v polštině se vyskytujícího „W“ navíc ponechává v textu známku toho, odkud pochází originální text. U všech příkladů je, dle mého názoru, jejich přečtení snadné i pro polsky nehovořícího čtenáře. Tento způsob, tedy ponechání jména v původním znění současně patří mezi nejčastěji volený způsob překladu rodných jmen.¹¹

V textu se také hojně vyskytovala příjmení hlavních hrdinů. Ty však během překládání nečinily příliš veliký problém. Jsou ponechány v původní formě, a do českého jazyka jsou snadno převedeny pomocí skloňování. U ženských příjmení toho dosáhneme za pomoci přechylování.¹²

Myśl Tomyskiego zwróciła się w tej okoliczności od razu i bez wahania ku Alicji Świackiej.

V této situaci napadla ihned pana Tomyského doktorka Świacká.

3.1.2. Toponyma v textu

Jednou z problematičtějších částí během překladu pro mě představovaly geografické názvy v textu. Celý děj se odehrává v polském hlavním městě. S překladem takto známého města jako je *Warszawa* jsem, bezesporu, problém neměla, jelikož se v češtině běžně používá zápis pomocí transkripce, tedy *Varšava*.

Dlaczego Warszawa nie robi tej rzece zagłady od zagłady?”

„Nechápu, proč Varšava nezničí tu řeku před zkázou?“

Větší problémy však nastaly během následujících toponym. Jednalo se zejména o názvy městských částí a ulic. Nabízelo se několik možností, jak se s těmito názvy vypořádat.

O spokoju mieszkania przy Skweru Wielkopolskim i Filtrowej myślał w tejże chwili powieściopisarz...

¹¹ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 98.

¹² LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 98-100.

Představu o harmonickém životě v bytě u Velkopolského parčíku na Filtrové ulici měl také romanopisec...

Jednoznačně nejvíce času jsem strávila nad překladem názvu *Skwerek Wielkopolski*.

Mohla jsem celý název přeložit pomocí transkripce, ale to by pouze malá hrstka čtenářů pochopila, o jaké místo se jedná. *Skwerek* je totiž menší, obvykle hezky upravený, plácek, v jehož centru často bývá socha či fontána obklopená zelení a lavičkami. Čeština pro tento název nemá ekvivalent, rozhodovala jsem se tedy mezi použitím slov *náměstí* a *parčík*. Druhou variantu jsem vybrala z toho důvodu, že náměstí se obvykle pojí s představou hlavního městského náměstí. To je na rozdíl od parčíku většinou místo zeleně zdobené betonovými kostkami.

Kdybych zároveň za slovo *Filtrová* nedodala informaci, že se jedná o ulici, nejspíše by čtenář přemýšlel, o čem to autor vlastně hovoří.

Do mojej córki na Podlasie.

K mojí dceři, bydlí na Podlesí.

Hlavní hrdinka se zmiňuje o cestě ke své dceři. *Podlasie*, je část polského území. V českém jazyce pro něj máme ekvivalentní pojmenování. Opět pomocí transkripce pouze název přepíšeme. Dále nebylo destinaci potřeba nijak upřesňovat. Z textu je jasné, že jedou z Varšavy pryč.

3.1.3. Frazeologismy

Povídka byla také bohatá na frazeologismy. E. Lotko vysvětluje: „Frazeologismy jsou slovní spojení, která vstupují do výpovědi jako již předem ustálený celek (...) Dobrá znalost frazeologismů je potřebná všem, kdo musí umět myšlenky formulovat výstižně, pohotově a s náležitou slovní pestrostí.“¹³

¹³ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 102.

Jelikož jsou si oba jazyky velice blízké, má také část frazeologismů stejné znění i význam v obou jazycích. Příkladem je:

Widać – pomyślał – musiało jej się palić pod nogami.

Očividně jí musela hořet půda pod nohama.

Definice těchto frazeologismů zní: být v nesnázích, v nebezpečné situaci¹⁴

Niekiedy cieszył się w myśli, że pani Alicja wyszła obrończą ręką z tak ciężkich okoliczności.

Sem tam měl radost z toho, že doktorka Świacká dokázala z tak tíživé situace vyváznout bez úhony.

V tomto případě nebylo v mých silách nalézt lepší způsob překladu. V češtině přesný ekvivalent nenalezneme, proto jsem tedy zvolila přesné vysvětlení frazému použít přímo v textu.

Żydzi w moim położeniu są gorzcy jak piotun.

Židi z mého okolí jsou hořcí jak pelyněk.

Toto ustálené slovní spojení vyjadřuje člověka, ze kterého vyzařuje nepříjemná energie. V češtině pro něj máme stejně znějící ekvivalent, který jsem také v textu použila.

A byle trochę spokoju, w takim domu jak twój, zaraz odzyskuję energię, że na ściany bym szła.

Ale stačí pár chvil strávených na takovém místě jako u tebe doma, a mám tolik energie, že bych mohla běhat po stěnách.

¹⁴ Viz: Wielki słownik języka polskiego [online]. [cit. 1.7.2021]. Dostupné z: https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=7740

Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 1.7.2021]. Ústav pro jazyk český. ©2011
.Dostupné z: <https://sjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=p%25C5%25AFda&hsubstr=no>

V češtině máme pro tento frazeologismus opět stejně znějící ekvivalent. Znamená, že má člověk tolik energie, že by mohl provádět i nemožné věci, například chodit po stěnách.

*Widać dobrze jej się powodzi. **Porosła w piórka**, straciła ten zmysł ryzyka, którym się dawniej pod każdym względem odznaczała.*

*Je vidět, že se jí daří. **Nosí se jako páv**, přišla o smysl rizika, kterým se tak kdysi vyznačovala.*

Pro tento frazeologismus, který označuje, že je někdo přehnaně hrdý až pyšný, ať už z jakéhokoliv důvodu, jsem se rozhodla použít české **Nosit se jako páv**. Pokud bych se snažila v textu frazeologismus vysvětlit, měla jsem pocit, že bych ho tím příliš narušila. Od původního textu jsem se snažila odlišit co nejméně.

4. Dětská mluva

Zajímavou část překladu pro mě představovala dětská mluva. Jednalo se o pár souvětí, které pronesl tříletý chlapec.

- Jeście Polśka nie źginena, póki my giniemy!

„Etě Polśka neźhynula, dokud my hyneme!

-Pamiętasz, jak my się ź tobą sałowali na śkwelku? Jak my sie ź tobą całowali się?

„Babí,“ kňouralo dítě, „pamatuješ ši, jak sme ši dávali š tebou v palčiku pusu? Jak sme dávali ši pusu?“

V první řadě jsem zkoumala, jakým způsobem dětskou řeč napsala sama autorka. Jedná se zejména o změkčování v místech, kde to není běžné. Učinila jsem tak tedy podle jejího vzoru. Pouze jsem přidávala diakritická znaménka do textu, ale jen v takové míře, abych jimi text nezahltila a nepůsobil tak až příliš uměle. Dítě také ve svém projevu nedodržuje správnou větnou skladbu, tu jsem se tedy také snažila pozměnit, aby působila

autenticky. Zvažovala jsem, zda nevynechat či nepřehodit některá písmena v textu, ale text už by se četl opravdu obtížně.

5. Vesnická mluva

Spolu se spisovným jazykem se v každé zemi nachází také další formy vyjadřování. Jsou to zejména dialekty a interdialekty. Na území české republiky se nachází čtyři nářeční skupiny: česká, hanácká, slezská a východomoravská. V Polsku jich existuje pět: malopolská, mazovská, velkopolská, slezská a pomoršská.¹⁵

Nejčastěji používaným interdialektem v překladech je obecná čeština. Stejně jako v ostatních oblastech překladu, i zde si musí dát překladatel pozor, v jaké míře budou vhodnou mluvu používat.

Doktorka Świacká je vzdělaná, sečtělá žena. Stejně tak spisovatel Józef Tomyski. Pro oba jsem tedy zvolila použití spisovné češtiny.

- Pan pewno myśli, że mam umalowane usta. Nie, to z serca. Kilka niespanych nocy z tachikardią i przerywaniem się tętna daje takie przekrwienie błony śluzowej na wargach. Trochę się przemęczyłam ostatnio i będę musiała choć na krótko wyjechać. Pewno pojedziemy wszyscy troje do Basi. Do mojej córki na Podlasie.

„Určitě si myslíte, že mám naličené rty. Ne, to je kvůli srdci. Několik probdělých nocí s tachykardií a arytmií srdce má za důsledek takovéto prokrvení sliznice na rtech. Trochu jsem se v poslední době přetěžovala a budu muset, i když jen na chvíli, odjet. Určitě pojedeme všichni tři k Baši. K mojí dceři, bydlí na Podlesí.“

-To dobrodziejstwo – podchwycił – którym pani się wywyższyła ponad możliwości wszystkich Anglików wobec jakiegokolwiek człowieka, zwiększy tylko obcość między nimi a nami. Bo szaleństwa bohaterskiech ofiary wybacza się tylko między równymi. Równymi w poczuciu obu stron – podkreślił.

¹⁵ LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986, str. 44-45.

„Ta laskavost,“ vyzdvihl, „která vás povýšila nad všechny Angličany, ty, kteří pro druhého člověka neudělají nic, jen prohloubí odcizení mezi nimi a námi. Protože šílenství hrdinské oběti se odpouští jen mezi sobě rovnými. Ta rovnost musí být na obou stranách,“

Jinou formu jazyka jsem ale zvolila například u služky Heleny a venkovských žen, které se v textu objevují na úplném konci.

-Com nie miała wiedzieć – odparła wyniośle. – Broń u mni, cholera, trzymał.

„Co bych nevěděla,“ odsekla chladně. „Šak měl u mě, sakra, skovanou zbraň.“

Helena je nevzdělaná, venkovská mladá žena. Aby text nepůsobil příliš komicky, nepoužila jsem v překladu žádný konkrétní dialekt, nýbrž trochu přehnanou obecnou češtinu.

To Żydówki. Jak to je tu znaleźli. A ten cywilny, ten młody, co im tak po niemiecku wygrażał, to je musi wydał.

„To sou Židovky. Jak je tu našli. A ten v civilu, co tak po nich německy hulákal, ten je beztak udal.“

Stejným způsobem jsem postupovala při překladu rozhovoru mezi dvěma venkovskými ženami. Snažila jsem se jejich jazyk připodobnit vesnické mluvě.

6. Válečná tematika

Povídka se odehrává ve Varšavě v období okupace během druhé světové války. Během čtení několikrát narazíme na tuto tematiku. Hned v několika místech zmiňuje hlavní hrdinka Alice Świacká slovo *Zagłada*.

*„Nie rozumiem, dlaczego Warszawa nie robi tej rzece **zagłady!**“*

*„Nechápu, proč Varšava nezničí tu řeku před **zkázou**?“*

*-Żaden gatunek w przyrodzie nie dąży do własnej **zagłady**. Stąd cała moja wiara i nadzieja, że świat się opamięta i ludzie nie dopuszczą do **zagłady** ludzkości.*

*„žádný druh na světě přece nechce **vyhynout**. Odtud se bere veškerá moje naděje a víra že se svět vzpamatuje a lidé nedovolí, aby se lidstvo **zničilo**.*

Alice Świacká má strach, že by lidstvo mohlo způsobit vlastní zkázu. Zagłada se pojí nejčastěji se židy. Jako kdyby už sama věděla, jaké věci se v budoucnu stanou.

*Strzelanina była na mieście, kiedy tu siedłem. Tęga jakaś akcja, bo słyszałem i granaty, i **rozpylacze**.*

*„Když jsem šel k vám, ve městě byla nějaká střílečka. Nějaká pořádná akce, slyšel jsem granáty aj **rozprašovače**.“*

Rozprašovač bylo v odbojovém slangu pojmenování pro samopal.

7. Překlad povídky

Maria Dąbrowská

Opowiadania

W pięknym letni poranek

Krásného letního rána

Na paměť doktorky Zofie Garlické,

umučené v Osvětimi.

Jednoho dne v květnu roku 1942, si šla doktorka Alice Świacká po obědě na chvíli zdřímnout, aby načerpala sílu. Nechala se vzbudit před pátou, tedy v čase, kdy jsou přijímáni pacienti. Ve varšavském bytě s okny do Filtrové ulice a výhledem na Velkopolský parčík vládlo tou dobou ticho. Hluk města v pozadí to ticho ještě více zvýrazňoval.

Doktorka usnula během chvilky. Zdálo se jí, že s dvojicí přátel, Józefem Tomyským a jeho ženou, se kterými se setkávala jen zřídkakdy, kráčí v zimě po mostě Poniatowského. Je to jako po bitvě nebo bombardování. Musí se vyhýbat díram, pod kterými je slyšet burácení vody. Most je zledovatělý a pokrytý sněhem, je tma. Přesto Alice zřetelně vidí, že Visla pění, šumí, a je mohutnější než kdy předtím. Za to město kolem ní jako by nebylo. Žádná světla, jen slabý obrys zdí. Spěchají takovým nepříjemným a rozčileným způsobem. Unikají smrtelnému nebezpečí a zároveň míří k něčemu strašlivému., Visla, neobyčejně obyčejná, obarvená bílou pěnou. Její řev se rozléhá jako horský vodopád nebo moře rozzuřené bouří. Alice se ten hluk snaží překřičet a volá na Tomyského:

„Nechápu, proč Varšava nezničí tu řeku před zkázou?“ Je unavená, chce se opřít o zábradlí, ale všimne si, že je vytrhnuté a že se opírá o propast. Snaží se ještě jednou zakřičet: „Proč Varšava nezničí tu řeku před zkázou“, ale hrůza s ní otřásla tak silně, že se probudila.

Chvíli si v duchu opakovala ta slova ze snu. Divila se, že se jí mohla zdát věta s tak nesmyslným významem, navíc jakoby trefená kulkou. Ještě chvíli ležela, užívala si odpoledního blaha, obzvláště příjemného po tom zlověstném snu. Dívala se na veliké růžové tulipány. Byla to jedna z těch úžasných kytic, které jako důkaz vděčnosti zdobí ordinace uznávaných doktorů.

Najednou ji z pohovky vyhnalo burácení podobné hromu. To v tom tichu spadly lístky z jednoho tulipánu na polituru stolku. Téměř současně se ozval rytmický vrzavý železný zvuk tramvaje, ta právě vjížděla na ulici. Tento dvojí hluk vrátil Alici Świackou do reality. Lekla se, že ji nikdo neprobudil, přestože už je určitě ordinační doba. Pohlédla na zápěstí levé ruky. Ne, bylo teprve půl páté.

„Spala jsem jen chvíli,“ posmutněla. „Škoda.“

Vstala, natáhla si na sebe bílý lékařský plášť a zavázala si ho. Mezitím si vzpomněla, že je v obývacím pokoji její kamarádka, doktorka Zoša Nussenová. Objevila se tu předevčírem, když se ve strachu snažila ukrýt před číhajícím vyděračem. V pokoji dcery Wandy se nachází třídící bod¹⁶ několika odbojových časopisů, a v dřívějším pokoji zesnulého manžela leží utečenec ze zajateckého tábora, dvacetiletý Angličan nakažený skvrnitým tyfem. Ustaraně se zamyslela nad tím, že u nich Angličan pobývá už příliš dlouho, ale momentálně neměla ani nejmenší šanci dostat ho z domu pryč. Naopak. Kvůli jeho nemoci musela s touto situací obeznámit dalšího lékaře, jelikož si na sebe jako gynekoložka nemohla vzít zodpovědnost za léčení tyfu. A vyléčit ho bylo nezbytné. Tuhla jí krev v žilách při samotné představě, co by museli udělat s tělem, kdyby mladík zemřel. Také Zošu by bylo vhodné obeznámit s tím, že je v domě Angličan, a jaké nebezpečí se nachází v pokoji Wandy, ale ani to nebylo možné. Vypjaté okolnosti si vyžadovaly naprostý klid u všech členů domácnosti. Tak vyděšený člověk, jako byla zrovna Zoša, tu mohl pobývat jedině s vědomím, že se nachází na bezpečném místě, které nemá s tak riskantní šíleností společného absolutně nic. Jinak by její nervozita mohla narušit ten dokonale vypracovaný systém. Nikoho ze známých, a dokonce ani přátel (tedy kromě těch, kteří museli být s tímto tajemstvím nutně obeznámeni) by nenapadlo, že se v tomto domě odehrává i něco víc než jen medicína, výchova tříletého Wandina syna Jacka, a čekání na konec války.

Představu o harmonickém životě v bytě u Velkopolského parčíku na Filtrové ulici měl také romanopisec Józef Tomyski, který k němu kráčet Polní ulicí, kudy si cestu zkrátil přes zahrádky. Byl pověřen úkolem napsat jakousi delší věc o Němcích, jako o pradávném nebezpečí evropských národů. Mělo se to dostat za hranice a otrást takzvaným svědomím světa, které si, dle slov některých odbojářů, nepřipouštělo, že by Německé požadavky mohly být hrozbou. S prací už byl téměř u konce. Vyžadovala už pouze jedno odpoledne

¹⁶ Místo, ze kterého se později tyto výtisky roznášely do dalších míst.

psaní. Ale zrovna dnes dostali manželé Tomyšští varování, že jejich byt na Mokotowské ulici je delší dobu sledován, a že můžou očekávat gestapáckou prohlídku. Józef si nebyl jistý, jestli se to týká i jejich bytu, protože v jejich domě byla ohrožena většina bytů, ale uznal za vhodné poohlédnout se po bezpečnějším místě, vhodném k dokončení těch pár zbývajících stran. Navíc měla jeho žena nemocné srdce, a kdyby viděla, jak vyděšeně její manžel vypadá, když usedá ke psacímu stroji, rozhodně by jí to na zdraví nepřidalo. Ludmila Tomyská byla výrazně starší než její muž. Její nemocné srdce jí ale vrásky nepřidávalo, ba naopak, jako by byla ještě mladší než on a vzbuzovala v něm potřebu o ni pečovat.

V této situaci napadla ihned pana Tomyského doktorka Świacká. Jejich dřívější přátelské vztahy už sice nebyly to co dříve, ale když je s manželkou před půl rokem pozvala k sobě na večeři, panoval u ní doma takový klid a pohoda, jako by za těmi stěnami žádná válka nikdy neprobíhala. O správném výběru tohoto místa nezačal ani na chvíli pochybovat. Dokonce v něm vzplál malý plamínek zájmu, když si vzpomněl, na ten pocit bezpečí v jejím bytě. Přesně takové místo ale zrovna potřeboval. Říkal si: „Je vidět, že se jí daří. Nosí se jako páv, přišla o smysl rizika, kterým se tak kdysi vyznačovala.“ A hned jí sám bránil: „Taková skvělá doktorka... Má přece právo myslet si, že když vykonává svou práci tak splňuje veškeré lidské povinnosti. To jen tato nenormální situace mě nutí mít jakési nenormální požadavky.“

S těmito myšlenkami vešel do krámků v Polní ulici, aby si koupil cigarety. Byl to obchůdek na rohu a zrovna se v něm tísnila hromada lidí. Ti čekali na svůj opožděný příděl chleba. Zvláštní bylo, že v tom davu panovalo naprosté ticho. Mezi lidmi mačkajícími se ve frontě na chléb, to bylo něco velice neobvyklého. Když se pan Tomyski prodral až k pultu, uviděl na stoličce sedět člověka s oholenou hlavou. Na jeho plochem obličejí panoval výraz, ze kterého nebylo možné nic vyčíst. Na sobě měl šedivý prošivaný kabát. Ten člověk jedl krajíc chleba s máslem a k němu přikusoval kus salámu. Józef Tomyski v něm okamžitě poznal sovětského zajatce. Vzpomněl si na šířící se několik dní mezi lidmi povídačky o sovětských zajatcích, z tábora kdesi u Siedlec nedaleko Varšavy, kteří se utýraní hladem a nelidským zacházením hromadně vrhli na ostnaté dráty, a za cenu smrti těch, kteří byli v první řadě, se dostali na nebezpečnou svobodu. Kdo však mohl zaručit, že je ten příběh pravdivý? Tomyski tomu ale věřit chtěl. Ten příběh totiž zmírňoval hrůzu, jaká vyzařovala z těch sovětských zajatců, kteří se rozhodli přidat se k Němcům. A přímo tady seděl člověk, který v podstatě tento příběh potvrzoval. Lidé si ho v tichosti prohlíželi, a když si zařídili, co potřebovali, opatrně se prodírali směrem k východu. Majitelka

obchůdku roztržitě přijímala hotovost, vracela lidem nazpět drobné, podávala jim chléb a jako omámená, se sklopeným pohledem odštíhovala kupony z lístků. Její pomocnice, pěkná, oplácaná blondýna, vedle ní stála bez pohnutí, jako by samým údivem nemohla nic dělat. Za oknem, nad lahvemi s octem a pytlíky obilné kávy, byly vidět střídající se zelenavé uniformy a růžové obličejě německých důstojníků.

Tomyski dlouho čekal, než přišel na řadu. Konečně si koupil cigarety. Neodvážil se však říct, že si původně přišel pro jiné. Několik jich podal muži, který jedl. Ten měl obě ruce plné. Položil si chléb na koleno a beze slova, bez poděkování, si cigarety zastrčil do kapsičky prošívaného kabátu.

Když Tomyski vycházel z už téměř prázdného obchodu, zaslechl, jak majitelka, které se opět vrátila řeč, pronesla ustaraným hlasem:

„Pro Krista, člověče najez se a už běž, sbohem. Ty ale beztak v žádného Boha nevěříš, že? Tak běž do pekel, protože zničí nás oba! To je teda situace!“ Slyšel ještě Tomyski, ale zbytku už nerozuměl.

Zahnul k zahrádkám na bývalém dostihovém závodišti a ovládnutý jakýmsi podivným dojetím si už nejen v duchu, ale dokonce šeptem opakoval: „Taková škoda, taková smůla, že nás vystavili takovému utrpení... A zrovna teď... zrovna teď... Taková chyba... Tak tomu se říká dostat lidi do situace, ze které není cesty ven.“

Tyto myšlenky se mu chvíli proháněly hlavou, ale vypařily se tak rychle, jako padající hvězda, která zmizí kdovíkam.

„Idyla uprostřed pekel,“ napadlo ho, když procházel kouzelnými květnovými zahradami. Hemžili se na nich lidé, hrabali ve hnědé zemině ozdobené zelenými výhonky mladé zeleniny, a sadili další a další. Za ohýbání hřbetu nad záhonky zatím ještě smrt nehrozila. Jaro tady bylo pouhým jarem a ničím jiným. Pan Tomyski si nesl svůj nejlehčí psací stroj. Byl zabalený jako obyčejný, ovázaný balíček. Úplně obyčejná věc, v této době neustálého přenášení věcí z místa na místo. Bylo už skoro půl páté, na nebi se rozlily podvečerní narůžovělé sluneční paprsky. Mladé hrášky, cibulky a pažitky se začínaly třpytit jako zelená světýlka. Vzduchem se neslo hlasité pištění rorýsů, kteří lítali stále níž a níž.

Jejich pískot se rozléhal i nad Filtrovou a Velkopolským parčíkem, ale Alice Świacká ho nevnímala. Stejně jako většina Varšavanů, ani ona neznala název těch černých blesků cikcak kroužících nad Městem. Uhlazovala si prošedivělé vlasy. Ty měla vyčesané vysoko nad hladkým čelem a jejím starším, ale milým obličejem s nenápadným nosem a modrýma očima, ve kterých bylo vidět tmavší žíhání. Takové, jaké mají třeba okvětní

lístky kosatců. Potom si začala pečlivě mýt ruce. Nekonečně dlouho je mydlila pod proudem vody tekoucí z kohoutku do lesklé mísy. Když si je konečně začala utírat, otevřely se dveře do ordinace a v nich stála služka s velikým nehybným obličejem a zachmuřeným pohledem. Nepatrné šilhání mělo za následek, že působila téměř nadutě či opovržlivě.

„No, šla sem vás zrovna budít,“ oznámila ne příliš zdvořile.
„Děkuji, dítě moje,“ usmála se doktorka, ačkoliv se na nikoho oslovení „dítě moje“ nemohlo hodit méně než na karyatidu stojící ve dveřích. Zároveň ani úsměv nemohl být nikým jiným přijat lhostejněji. Když už za sebou chtěla osoba těchto rozměrů zavřít dveře, doktorka ji zadržela.
„Heleno, vrátila se už Wanda s Jacušem?“
„Jsou v parčíku, šak jdou přece vidět z okna,“ zazněla znuzená odpověď.
„A co ten nemocný? Spí?“
„Vím já? Možná už umřel?“

Po těchto slovech Helena odešla. Alice si povzdechla. Tato služka pro ni byla jedním velikým trápením. Byla přijatá před rokem, po několika předchozích, které chodily jen občas. Byla dobrá, ale hned jak se začala orientovat v chodu domácnosti, a zvláště po tom, co se v domě objevil Angličan, se z ní ze dne na den stala protivná a zapšklá ženská. Pro doktorku bylo těžké snášet ve svém domě tak nevlídnou osobu, ale bála se ji v této nelehké době propustit. Vlastně se modlila, aby se Helena sama nerozhodla odejít. Dokud tady je, tak se snad cítí natolik zodpovědná za tento dům, že pokud by se rozhodla donášet, nechala by si to nejprve pořádně projít hlavou.

Před pár týdny si doktorka Šwiacká všimla, že Helena o jejích obavách ví. Odmítla si vzít přidané peníze, k tomu nahodila svůj pohrdavý pohled a dodala:

„Šak vy máte, doktorko, aj tak svejch výdajů dost, což. Nemusíte se bát, já za gestapákama nepudu.“

Alice v tu chvíli nevěděla, jestli byla tato slova mířena v dobrém nebo ve zlém. Byla však natolik utahaná (seběhlo se to totiž zrovna, když onemocněl Angličan), že neměla ani sílu nechat volný průchod svým emocím. Když však jednou přišla Zoša Nussenová, Helena se na ni podívala a pronesla: „Tahlencta paní se mi vůbec nelíbí.“ Alice zůstala stát jako omráčená. Nad domem se opět objevil temný mrak, ze kterého se nedalo vůbec předvídat, co bude dál. Mezitím, co nad tím ještě pořád přemýšlela, vyšla z ordinace, aby před přijetím pacientek ještě zkontrolovala Angličana, který ležel na odlehlém konci velikého, krásného bytu. Zrovna když stála skloněná nad vděčnou mládeneckou tváří, do

ruda rozpálenou od horečky, zdobenou dlouhými řasami a zlatavou loknou, rozlehl se po bytě zvonek. A když nemocnému měřila puls, hlučně vešla Helena a rázně oznámila:

„To je ten chlap, co tu jednou byli na večeru.“ Alice měla z jeho návštěvy větší radost, než čekal. Sympatie, které chovala vůči tomuto staršímu pánovi, kterému však padesátka na jeho hladkém, mladistvém obličejí nezanechala žádné stopy, byly způsobeny dávkou emocí načerpaných z jeho prací. Natáhla k němu obě ruce, přičemž i ona samou radostí omládlá.

„Je tak laskavá. To je dobré znamení“ napadlo Józefa, v tu chvíli vůbec nebyl schopen nezištných citů. Hned začal vysvětlovat, v jaké se nachází situaci, ale kvůli diskrétnosti neřekl, oč přesně se jedná. Prostě píše román, a vzhledem k varování, které dostali, by nerad, aby se to náhodou dostalo do nesprávných rukou. Potřebuje jen jedno odpoledne, aby mohl dokončit rozepsanou kapitolu. Snažil se vysvětlovat detaily natolik nezaujatě, že si přestal dávat pozor, jestli vůbec to, co říká, dává smysl, a mezitím si všiml, že jí v obličejí probleskl náznak zaváhání a strachu. Lehce vyplašený výraz v obličejí a odmlka před odpovědí malinko delší, než je obvyklé, zanechaly na Tomyském nepříjemný pocit.

„Že by se bála takové blbosti? Toho, že bych u ní psal jedno odpoledne kapitolu románu?“ divil se, jako by zapomněl, že se vlastně nejedná o žádný román. Už chtěl vzít svou prosbu zpět, ale to už se u doktorky Świacké vypařily veškeré náznaky nejistoty. I z jejího obličejí, i ze slov, kterými ho pozvala do tiché knihovny, bývalé pracovny zesnulého Piotra Świackého, profesora matematiky.

„Pane Tomyski,“ řekla tiše, zatímco dělala místo pro psací stroj na stole. „To je nejtíší pokoj. Myslím, že se vám tady bude psát dobře. A když vám to tu půjde, můžete sem chodit psát... Kdykoliv... Kolikrát jen budete chtít. Budu pyšná, jestli tu napíšete jednu z těch vašich věcí...“

přerušila, a znovu se odmlčela. Rty měla posmutnělé a v obličejí panoval napjatý výraz, jako by pořád slyšela ta až příliš pohostinná slova. Tomyskému se zdálo, že chce doktorka ještě něco říct. Svým čekáním jí ale situaci neulehčoval. Byl sice přátelský, ale myšlenkami byl zrovna jinde. Po chvíli zaslechl, jak říká, že lidstvo se přece nemůže samo vyhladit.

„Říkám to jako přírodovědkyně,“ začala vysvětlovat nechápavému Józefovi, „žádný druh na světě přece nechce vyhynout. Odtud se bere veškerá moje naděje a víra že se svět vzpamatuje a lidé nedovolí, aby se lidstvo zničilo.“

„Samozřejmě,“ odsouhlasil apaticky Tomyski. Neměl moc času. Díval se na zem, aby si doktorka nemohla všimnout, že je netrpělivý. Skoro začal i vtipkovat:

„Jak může o zničení lidstva mluvit zrovna člověk přihlížející na šťastné porody?“

Ale když zvedl hlavu, aby to pronesl nahlas, všiml si, jak se její modré oči s tmavým žiháním schylují k pláči.

„Nenechte se tím pohoršit,“ rozesmála se a utírala si přitom kapesníčkem nos a oči, ze kterých už tekly proudy slz. „To jsou jen nervy, zdál se mi dnes ošklivý sen o vyhlazení. Ale já nevěřím, že by se lidstvo samo vyhladilo. A i kdyby... My, doktoři, jsme na smrt zvyklí. Strach a hrůza jsou tisíckrát horší než smrt.“

„Skoro stejná slova už použil Baltazar Gracián. A určitě i plno dalších. Před, i po něm. Alice, neplačte,“ zabručel neohrabaně a nesměle Tomyski.

Ale ona se zeptala:

„Gracián?“

„Gracián. Španělský spisovatel ze 17. století. Zrovna ho čtu, a víte...“

Tímto nepodařená konverzace skončila, protože se v tu chvíli téměř současně rozezněly dva zvonky.

„Už musím jít. Ostatně, měla jsem odejít hned,“ řekla znepokojeně. „Doufám, že jsem vás nepohoršila,“ zopakovala, „ale před vámi se nemusím ani stydět brečet.“ Tomyski pohoršen nebyl. Byl dojatý. Když zůstal sám, vedl s ní i bez její přítomnosti jeden z těch vážných, strhujících rozhovorů, které se mu dařily, až když už bylo pozdě. Rychle se však s lákadlem v podobě smyšleného rozhovoru vypořádal, a odhodlaně se dal do práce i přesto, že to nebyla nic, co by psal rád. Ale poskytovala mu takový zvláštní druh uspokojení, jaké přináší děláni impulsivních činností, jež odvádějí pozornost od životních těžkostí. Pro lidi, jejichž jednou společenskou povinností ve vypjatých chvílích je vyjadřovat sám sebe, je to, ačkoliv se to nemusí zdát, jako být za školou. Tedy příjemným odbočením od posvátného úkolu. Něco v tom smyslu napadlo Tomyského během pauzy na cigaretu. Současně s tím zaslechl veselé dětské výkřiky. Alicin malý vnouček se očividně s maminkou vrátil z procházky. Jeho mladý otec, poručík záloh, Orchowski, byl v polské zahraniční armádě. Asi ve Skotsku. Tomyski ho neznal. Stejně tak neznal ani dcery Świackých, ani Wandu ani tu druhou, Barbaru. Její manžel dělal kdesi na venkově správce farem Zemědělské banky.

„Matka byla vždy velice pozoruhodná,“ zamyslel se jen tak mimochodem, „ale ta dcera moc ne. Jestli si dobře pamatuji, ta druhá byla zajímavější. No, nevím. Kýmsi byla

v téhle rodině opravdu jen doktorka Świacká. To je vždy uráželo. Dokonce i toho učeného manžela...“

Dítě utichlo. Sem tam se v bytě rozlehlo zvonění zvonku. O pacientky tady neměli nouzi. Víceméně tu ale panovalo ticho. Józefovi se tady pracovalo lépe než doma. Před osmou skončil a dal se do opravování textu. Probral se, teprve když malé hodiny na policiče odbily půl devátou. Ve spěchu sbíral papíry a balil stroj.

„Za čtvrt hodiny bude Ludmila nervózní, že se nestihnu vrátit před zákazem vycházení,“ strachoval se.

V předsíni přivítal Wandu Orchowskou. Byla drobná a štíhlá, jako by ještě nedospěla. Neodpovídala.

„Hezká,“ říkal si, „ale nesympatická.“ Alice mu mezitím za něco děkovala. Její mladistvé oči měly v sobě takovou jiskru, že ji v té žíhané modré kráse uviděl celou.

„Nemáte ani tušení,“ říkala mu, zatímco otevírala dveře, „jak mi ten rozhovor s vámi pomohl, a jak moc mě povzbudil. Musím vás vídat častěji. Vás, i vaši ženu Lidku.“

„To bych moc rád,“ upevnil ji. Měl tak naspěch, že sám zapomněl za poskytnutou laskavost poděkovat. Chtěl se ještě na schodech vrátit, ale vzpomněl si na zákaz vycházení.

„Ještě se kvůli tomu vrátím,“ ujišťoval sám sebe, „a musíme ji pozvat k nám.“

Z tramvaje vystoupil na Polní ulici a zastavil se ještě na Noakowského u přátel, kde si do pozítří nechal dokončený rukopis.

Ludmile doma řekl, že se po procházce zahrádkami stavil u Świacké a tam se chvíli zdržel. Ludmila Tomyská si nevšimla, že s sebou nosí psací stroj. Špatně viděla do dálky, a obvykle si detailů nevšímala. Józef se rozplýval nad krásou a hodnotami doktorky Świacké. Rozhodl se, že si musí najít čas, aby obnovili jejich přátelské vztahy, a snažil se o tom přesvědčit i svou ženu, což nebylo nic těžkého, protože Ludmila se s radostí pouštěla do všeho, pokud jí to tedy neznemožňoval stav jejího srdce.

Když se Alice a Wanda s Tomyským rozloučily, pospíchaly co nejrychleji do jídelny, aby dopily čaj (pravý, z lisabonského balíčku), ve společnosti doktora Jana Barycze.

Doktor Barycz byl vysoký, měl široká záda, světlé vlasy, veselý obličej, a připomínal spíš mohutný lán obilí pod jasným nebem než mdlý nemocniční sál. Jen ve tmavošedých očích bylo vidět trochu městského vyčerpání. Byl teď trochu rozčilený kvůli nitrožilní injekci, kterou zrovna dali Angličanovi. Byl to druh zákroku, ve kterém, stejně jako ostatní internisté, nevynikal. Také neskrýval, že pacientův stav je i nadále vážný.

Sotva stihl konstatovat, že se pacientovi přestal snižovat tlak. Ale nově vzniklé proleženiny vypovídaly o tom, že krevní oběh stále není v pořádku. Alice svého kolegu obeznámila se svými poznatky ohledně pulsu, který se zlepšil. O něco lepší prognózu také naznačovalo drobné snížení teploty. Pacientův věk také zlepšuje jeho vyhlídky na uzdravení, ale co když se během rekonvalescence objeví krevní sraženiny? Nehoda byla tak vážná, že je potřeba počítat i s tímto scénářem.

Po výměně svých obav a nadějí chvíli zachmuřeně seděli. Neměli chuť se radit o věci, která je tížila: „Co s tělem, pokud pacient nemoci podlehne?“ Nebylo však jasné, co tížilo Wandu. Její mladá tvář a vypouklé čelo prokazovaly, že se zabývá něčím jiným než dvojice lékařů.

Její, po matce zděděné, malé, plné rty, které byly jediným náznakem dospělosti na té dětské tvářičce, byly chvíli sevřené, pak zase pootevřené, jako by bojovaly s touhou vyslovit něco šokujícího. Ale mlčela.

Brzy si však doktor Barycz povzdychl: „No, už je čas.“ A i přesto, že měl jako většina doktorů povolení vycházet i v noci, začal se chystat k odchodu. Když se v předsíni loučil, řekl ještě:

„Když jsem šel k vám, ve městě byla nějaká střelečka. Někáká pořádná akce, slyšel jsem granáty aj rozprašovače.“ Tato zpráva vyvolala dvojí pocity. Hrůzu z osudu nových obětí německé pomsty, a zároveň radost z toho, že o sobě dává vědět odboj, že konečně někdo v této zemi začíná Němce strašit. Ale radost měla převahu. A i když doktorka Świacká, jako by se chtěla vykoupit za to, že pocítila lidskost, zašeptala: „Prokrista, to budou další oběti!“ tak se její jiskřivé modré oči rozzářily ještě víc, a její milý obličej s jemným nosem a plnými rty se rozveselil. Dokonce ožila i Wanda. A jak to, tak, při odchodech bývá, seběhl se vážný, opatrný rozhovor. Doktor odcházel seznámen s čerstvými zprávami z rádia.

Zamkly dveře, a obě šly na chvíli za dítětem, které pod Heleniným dohledem sedělo na nočníku a snažilo se zpívat:

„Etě Polška nežhynula, dokud my hyneme!“ „Proč to dítě ještě nespí?“ rozhořčila se Wanda. „Už měl dávno spát!“ „Copak já vím? Nenechá se uspat,“ řekla Helena. S kamennou tváří a se slovy: „Tak já už půjdu,“ odešla z pokoje.

Když Alice svlékala malého Jacuša, pronesla: „Zrovna v takovou chvíli si to dítě začne prozpěvovat tak, paradoxně, tragickou pravdu. Protože my už nežijeme, ale jenom hyneme...“

„Jsi teď, mami, poslední dobou nějaká moc melodramatická,“ vytkla jí Wanda.
„Drahoušku, melodrama nebo ne... Ale máme snad dost důvodů, abychom pochopili, jak se věci mají.“

Wanda se na ni upřeně podívala svýma černýma očima, které zdědila po otci. Přísně se zeptala:

„Mami, ty nechápeš, že Allan nesmí zemřít? On nesmí zemřít!“ zopakovala důrazně. Alice se na dceru podívala udiveným pohledem, protože zrovna v tu chvíli neměla Angličana na mysli.

Dítě, které už bylo uložené ke spánku, volalo z postýlky:

„Mamí, pusu! Dej mi pusu! Dej, dej! Maminko, dej mi pusu!“

Wanda se nad něj naklonila:

„Už jsi pusu dostal. Už jsem ti popřála dobrou noc. Máš spát. Máš už dávno spát.“

Obě vyšly z místnosti po špičkách. Když Alice viděla, že má Wanda namířeno do pokoje nemocného, spiklenecky se zastavila a rychle se vrátila ke vnukovi, který zoufale vzlykal. Oba si padli do náruče.

„Babí,“ kňouralo dítě, „pamatuješ si, jak sme si dávali š tebou v palčíku pusu? Jak sme dávali si pusu?“

Když dítě usnulo, doktorka Świacká šla za Zofíí Nussenovou. Ta zrovna hrála pasiáns. Doktorskou mlouvou začaly probírat pacienty. Zofia neměla rysy ani z východu ani z jihu, ale jakýmsi severským způsobem byla nebezpečně semitská. Její vlasy byly, před tím, než náhle zešedivěla, světlé. Měla dlouhé nohy, což bylo u lidí jejího původu neobvyklé. Překypující hrudník, veliká hlava, obrovský profil a veliké, vypouklé, nebesky modré oči. Ne příliš pěkná, ale neskutečně zajímavá. Byla jednou z těch příslušnic židovského měšťanstva, u kterých bylo zvykem, že za mlada odcestují do zahraničí a vdají se za cizince. Obvykle za *milovníky du charme slave*¹⁷, a jsou pak obdivovány za polskou, ženskou, měkkost a veselou polskou povahu. V mládí Zofia prožila něco podobného. Zůstalo to však jen u švýcarského snoubence ze studentských let, jako svobodná se vrátila do Polska, a až tady se vdala. S manželem se rozvedla a neměla ponětí, jaký osud ho potkal. Její jediný syn byl u polských jednotek někde na Blízkém Východě nebo v Africe.

„Ali,“ oslovila kamarádku a tím mezi nimi přerušila mlčení, „ty dneska nějak nejsi ve svojí kůži. Jak to? To ti mám dodávat odvalu já? Koukni, v jaké jsem situaci. Úplné šílenství! Ale stačí pár chvil strávených na takovém místě jako u tebe doma, a mám tolik

¹⁷ Francouzsky: Slovanské kouzlo

energie, že bych mohla běhat po stěnách. Co chtít víc? Co mohlo způsobit ještě větší smutek, než jaký už v našich srdcích byl, že jsi předevcírem byla tak veselá a dnes...? Víš to?“ začala.

„Jestli mě dostanou, tak budu umírat šťastná, protože jsem se dostala k tobě. Bože! Ty jsi mě tak rozveselila! Alice, poslouchej! Ani žádné rande s tím nejláskyplnějším milencem by mi nedodalo tolik víry do života, jako tvůj úsměv, když jsem sem přišla. A to už se mi srdce začínalo proměňovat v kus ledu! Drahoušku, to musíš ocenit. Židi z mého okolí jsou hořcí jak pelyněk. Úsměvem je neodzbrojíš. Uznají, že nejsi antisemita, jen pokud za ně položíš život... No tak, usměj se, ty jedna statečná. Copak ty se bojíš?

Alice se usmála.

„Jsi na Židy moc tvrdá. Ne vždy to tak je.“

Přesedla si z pohovky ke stolu a chytila Zošu za její jemnou ruku. Spletla její ruku s tou svou a opřela si o ně tvář.

„Moje milá,“ začala, a dívala se přitom do jakoby udivených, vypouklých očí Zoši Nussenové, „nemám strach, teda o sebe. Ale o tebe trochu ano. Vidiš že... Všechny naše rodiny... Ne, tak se to řekne lehce. Vidiš, to je jejich specialita. Němců. Vymyšlet takové morální situace, ze kterých není cesty ven. Protože všechny naše rodiny...“

„By raději umíraly za Polsko než kvůli Židům,“ přerušila ji Zofia zrudla při tom až ke kořínkům vlasů.

„Ach, Zošo! A ty taky! Všechno je jinak. Měla jsem pocit, že jsem tě podvedla, rozumíš? Chci tě varovat, abys vůči mně neměla výčitky. Protože nemáš tušení, že v tomhle domě...“

„Nepovídej? Já že něco netuším? Máš mě za hloupé stvořeníčko? Moc dobře tuším. No, dokonce mám uši i oči! Ty si myslíš, že nevím, že se u tebe doma něco děje? Neříkej mi, že se tvoje Wanda stará jenom o Jacuša. Chuděrko. Určitě sis myslela: Zoša, ta je jako ostatní, myslí jenom na to, aby zachránila sama sebe. Tak to se pleteš. Tvoje drama je i moje. Vím, že všude kam jdeme, vystavujeme nebezpečí nejen lidí, ale i poslání. Svaté poslání. No co? Taky je to morální situace, ze které není cesty ven.“

„Ze které není snadné cesty ven,“ opravila ji i sebe Alice. „Už je vše v pořádku. Jde jen o to, abys o tom věděla. Abys nebyla překvapená.“

„Co mě může překvapit?“ ptala se Zoša nevyslovitelně sladce. „Nechodím tady snad jak na vlastním pohřbu? A navíc, já jsem s tím počítala. Ta malá, která mě doprovodila... Taky takový hloupoučkový polský zázrak. To nikdy nikdo neocení,“ odmlčela se, „takže ta malá už nejspíš dala vědět lidem, kteří už se mi párkrát ozvali, že pro mě mají

při nejhorším nějaký stoprocentně „čistý“ úkryt. Před tím jsem k nim jet nemohla, protože měli barák narvaný Židy, ale oni se ozvou...“

„Drahoušku,“ rozesmála se Alice, „kdybych se tě chtěla co nejrychleji zbavit, mohla bych ti dát skvělé ubytování.“ Tím myslela byt Tomyských. „Mám trochu strach, že jsem se tebou chtěla nabažit kvůli vlastnímu egu. To jediné mě trápilo, že...“

V tu chvíli, bylo už půl jedenácté, někdo dlouze a intenzivně, jako když hoří, zazvonil u hlavních dveří.

Alice sebou trhla.

„Proboha! Vzбудí mi dítě!“

Všechno se v domě dalo do pohybu, ale než Alice a Wanda doběhly do předsíně, Helena už dveře stihla otevřít. Z kuchyně se ozýval zadýchaný mužský hlas, který naléhal: „Rychle! Vodu!“

Když vběhly do kuchyně, Helena z mladíka strhávala svršek oblečení. Ten byl ohnutý vejpůl a druhou, už vyvlíknutou rukou se opíral o stůl. Byl potřísněný krví, hlavu měl tak svěšenou, že se jeho dlouhé, spleené prameny vlasů dotýkaly pracovní desky stolu. Helena křičela:

„Běžte si po svejch! Tohle je moje starost!“

Alici ovládl profesionální klid, a její obličej ovládl rázný, nebojácný výraz.

„Jak to?“ divila se, „je přeci raněný. Běž pro Zošu, drahoušku. Budu ji potřebovat,“ řekla dceři. „Díky Bohu,“ dodala rázně. „Myslela jsem si, že je to gestapo.“

Začala raněného umývat. Dávala mezitím krátké, jasné rozkazy Heleně, která najednou začala vzorně poslouchat a pomáhat. Zranění nebyla vážná, jen přišel o velké množství krve.

„To je z té podvečerní přestřelky?“ vyptávala se Alice, zatímco dělala svou práci.

„Jo, z té. Seděl jsem v ruinách až do noci, proto tolik tý krve. Fakt je mi líto,“ dělal si starosti raněný, „že jsem tak zvonil. Ale mně se zatemnilo. A ve městě nemám kromě ní nikoho. A, že je tu doktor... Že pomůže.“

Když mu Alice umyla obličej, poznala, že se jedná o Helenina bratra, který tu u ní občas býval. Byl jí velice podobný, jen to, co se u ní zdálo být těžké a nepěkné, u něj bylo mladistvě krásné. Nebylo mu více než osmnáct.

„A vy jste, Heleno, věděla, že je patří k organizaci?“

„Co bych nevěděla,“ odsekla chladně. „Šak měl u mě, sakra, skovanou zbraň.“

„Jak to před paní doktorkou mluvíš!“ napomenul ji raněný. „Prosím, paní doktorko, aspoň do svítání. A pak zase půjdu do lesa. Zbraň nemám. Jen si sáhněte. Zakopal jsem ju

v ruinách. Řeknu jí,“ pohled nasměroval ke své sestře, „kde má hledat. Ona by ju z pekla přinesla a pak aj zase zanesla zpátky,“ pochválil ji.

Rány na tváři byly způsobené škrábnutím dvěma kulkami. Stačilo je slepit náplastí, aby vypadaly jako běžné následky opilecké rvačky. Hlubší byla v rameni, ale kost zůstala nepoškozená. Zoša mu dala injekci glukózy. Přitom neustále opakovala: „Čistý šílenství!“ Wanda uklízela zkrvavené kusy gázy. Alice dala chlapci sklenici vína a k tomu housku se šunkou. Uložily ho v ordinaci. Tam během chvíle usnul.

Alice už nestihla zjistit, jak se k nim mladík dostal. Pustil ho dovnitř domovník? Přestože byl na domovníka spoleh, nepřestávalo jí to vrtat hlavou. Ale ne. Raněný se nejspíš plazil mezi zahrádkami. Mohl přijít zadem, přes zničený pozemek vily na Krzyckého ulici, co z ní po obléhání zůstaly jen trosky. Chvíli nad tím se Zošou dumaly, ta si mnula ruce a z nervů se trochu třásla.

„Běž si lehnout,“ poručila jí Alice, ovládlo ji při tom jakési vůdčí kouzlo člověka dovedně vykonávajícího svou práci. „Heleno, běž si, prosím tě, okamžitě lehnout,“ oslovila služku, která seděla s tváří schoulenou v bratrových dlaních. Ta se však nedala. Pouze poodkryla tvář a chladně pronesla:

„Budu tu. Až vysvitne slunko, vyvedu ho. Zadem.“

„No, jak chceš,“ nechala se obměkčit doktorka a zahodila tak svou imaginární výzbroj, „kdyby mu něco bylo, tak mě vzbud’.“ Nakoukla k Zoši, ta už ležela v posteli, ale měla ještě rozsvíceno a kouřila cigaretu. Když si Alice všimla, znovu pronesla své: „Čistý šílenství. Čistý, jak samotný špiritus!“ zdůraznila.

„Och, moje zlatá!“ vykřikla rozjařená doktorka „Spadl mi kámen ze srdce. Já jsem se té Heleny tak bála!“ A svěřila se jí se svými obavami. Po tom, co ji Zofia vyslechla, s okouzujícím úsměvem Alici opravila:

„Drahoušku! Jediné, z čeho jsi strach měla, bylo to, aby ti nevzbudili dítě.“

Alice už se k rozhovoru, přerušnému tou večerní návštěvou, nevracela. Došla k závěru, že Zošu dostatečně, ač neočekávaně, s nástrahami číhajícími v domě obeznámila. Potichoučku zaplula do dětského pokojíčku, ve kterém obvykle spávala Wanda. Ale na Wandu dnes v noci přišla řada u hlídání Angličana.

Před rozedněním doktorku Świackou probudilo vrznutí dveří a našlapování po špičkách. To Helena vyprovázela svého bratra. Hlavou jí problesklo, že u sebe měla

chlapce nechat ještě alespoň dva dny, ale než se kvůli tomu stačila zvednout z postele, opět usnula.

V poledne téhož dne se Angličan probudil z bezvědomí. A když byl po týdnu o tolik silnější, že s ním mohly mluvit, Alice mu svou příšernou angličtinou sdělila, že prodělal skvrnitý tyfus a obeznámila ho s průběhem nemoci. Potom se rozlehlo ticho. Jen Wandiny plné, líbivě vyspělé rty byly na jejím zamračeném obličejí chvíli semknuté, potom zase povolené. Allan střídal pohled na Wandiny rty a doktorčiny sevřené, modré oči s tmavým žiháním. Dlouho z nich nespouštěl zrak. Roztřesenou rukou se snažil z čela odhrnout zlatavou kudrlinu s takovým úsilím, jako by byl ten pramínek vlasů z kamene. S ještě větším úsilím řekl:

„V Anglii není žádný člověk, který by pro kohokoliv na světě udělal to, co jste udělaly vy pro mě.“

A když mlčely, zopakoval tu větu pomalu a zřetelně ještě jednou. Alice se provinile usmála.

„V Anglii...“ odpověděla, „v Anglii, by nikdo ani nemusel. Tam se člověk do takové situace dostat nemůže.“

Ale řekla to anglicky tak kostrbatě, až Wanda pokrčila rameny. Allan úplně nerozuměl, co se mu snažila říct. Oběma se jim však ulevilo, že se vše začíná obracet k dobrému.

Gestapo do bytu na Mokotowské nepřišlo, ale manželé Tomyští si i přesto nějak čas na navazování slíbených přátelských vztahů s doktorkou Świackou nenašli. Teprve ve druhé polovině května potkal nečekaně pan Tomyski Alici u zubaře. Potkat doktora jako pacienta u doktora je tak vtipná věc, že ho to mimoděk pobavilo. Vlastně byli z jejich setkání oba nadšení trochu nepřiměřeně vzhledem k tomu, jaké city k sobě chovali. Doktorka Świacká se zdála být lehce rozrušená a měla silně zarudlé rty. Divil se, jak může mít člověk v jejím věku (nejspíš dost po padesátce), takto svůdně červené rty, a i proti své vůli z nich nemohl odtrhnout zrak. Ihned si toho všimla, pousmála se a začala věcně vysvětlovat:

„Určitě si myslíte, že mám nalíčené rty. Ne, to je kvůli srdci. Několik probdělých nocí s tachykardií a arytmií srdce má za důsledek takovéto prokrvení sliznice na rtech. Trochu jsem se v poslední době přetěžovala a budu muset, i když jen na chvíli, odjet. Určitě pojedeme všichni tři k Baši. K mojí dceři, bydlí na Podlesí.“

Byli sami v prostorné místnosti sloužící jako čekárna. Než pan Tomyski stihl cokoliv odpovědět, Alice si přisedla do křesla, které bylo hned vedle něj. Rychle se rozhlédla po místnosti, naklonila se téměř k uchu a pomalu zašeptala: „Byl u nás Angličan.“

S takovým druhem osvobozujícího nadšení, jako by byla zproštěna slibu a neschopná už sama nést tíhu tajemství, vyprávěla panu Tomyskému příběh o skvrnitém tyfu. Józef poslouchal. Nesměl ji během vyprávění přerušit ani se na nic ptát. Oddechl si, když slyšel, že už ten Angličan u doktorky Świacké není.

„Musel se přemístit jinam, i když ještě není úplně zdravý. Dům je přísně sledován, dostali jsme varování od našeho informátora. Takže se místo muselo zrušit a obecně trochu pročistit celý dům. Protože, víte, Angličan, to není vše...“

„No dobrá,“ přerušil ji Józef, „ale to byste mi říkat neměla. Proč mi o tom říkáte?“

„A komu bych to měla říct? Kdo jiný by měl o všem vědět, když ne vy?“ pronesla odsuzovačně udivená Alice. Ukončila rozhovor na toto téma a najednou si vzpomněla:

„Jo a víte, co nám řekl, když se probral? Řekl, že v Anglii není jediný člověk, který by pro jiného udělal to, co jsme pro něj udělaly my.“

Zadávala se na Józefa tázavě, jako by v jeho obličejí hledala vysvětlení pro pocity, které ji nenechávaly v klidu. Po dlouhé odmlce odpověděl:

„V historii jsou takové situace, kdy je místo pouze pro morálku riskantní a hrdinskou. A pak zase takové, ve kterých stačí obyčejná, ustálená společenská morálka. Kdo ví,“ dodal váhavě, „jestli vyšší civilizace nepotlačuje potřebu hrdinství. Alespoň toho našeho.“

„Ano,“ souhlasila doktorka Świacká, „možná, že ta jejich civilizace potlačuje potřebu a taky možnost takového hrdinství. Ale její rozloha naší schopnost hrdinství neskutečně zvětšila. Chceme se nějak vyrovnat tak velikému spojenci. A třeba ho i překonat. A čím ho překonáme, když ne vlastní šílenou obětí? Když ne nějakou nezištnou laskavostí?“

„Ta laskavost,“ vyzdvihl, „která vás povýšila nad všechny Angličany, ty, kteří pro druhého člověka neudělají nic, jen prohloubí odcizení mezi nimi a námi. Protože šílenství hrdinské oběti se odpouští jen mezi sobě rovnými. Ta rovnost musí být na obou stranách,“ zdůraznil.

Když pološeptem vyslovoval „na obou stranách“, ve vedlejší zubařské ordinaci se ozvaly slabé zvuky. V tichosti probíhající zákroky přerušil rozhovor a rachot zubařských

nástrojů házených do dezinfekčního přístroje. Pacient byl propuštěn jinými dveřmi do předsíně, a ve dveřích od salonu se objevila malá brunetka s veselou tváří a uvázanou bílou zástěrou. Mávnutím pozvala doktorku Świackou dovnitř. Pana Tomyského přivítala přátelským přikývnutím a pronesla:

„Prosím, paní doktorko.“

Alice se v rychlosti rozloučila s panem Tomyským. Toho vzápětí pohltila jeho vlastní záležitost. Styděl se za své pobouření, když tehdy přišel se svým spisovatelským dílem a doktorka Świacká se tak vyděsila. Cítil se trochu zahanbeně. Jako člověk, který si tehdy myslel, jak je statečný, a přitom jen zvyšoval nebezpečí, kterému byla tato statečná žena vystavena. Teď už mu bylo jasné, že se tehdy bála o něj.

„Blázen,“ přemýšlel otevřeně sám o sobě.

Trochu proto, aby své tehdejší pocity, o kterých neměla doktorka Świacká nejmenší potuchy, omluvil, a taky trochu kvůli obavám o ni, zaskočil druhý den na kliniku, kterou Alice spoluvlastnila a kde pracovala jako primářka. Doktor ve službě mu řekl, že doktorka Świacká ještě včera odjela na venkov.

„Očividně jí musela hořet půda pod nohama,“ říkal si v duchu.

Během dalšího měsíce neměl Józef Tomyski čas zabývat se osudem doktorky Świacké. Byl zaneprázdňen hromadou více či méně důležitých záležitostí, které probíhaly, i když to vypadalo, že se čas zastavil. Sem tam měl radost z toho, že doktorka Świacká dokázala z tak tíživé situace vyváznout bez úhony. Teprve v červnu se opět setkal tváří v tvář s jejím osudem.

Jednoho večera šel přes Třidu Nezávislosti až k Růžové ulici. Měl tam schůzku s redaktorem časopisu, do kterého přispíval svou tvorbou. Mezi Rakovčickou ulicí a Třidou Piłsudského náhodně potkal mladšího divadelního kritika. Tomyski u něj nedávno přednášel v tajném kurzu dramatické školy. Tento teatrolog se jmenoval Jerzy Kochański. Byl to do sebe uzavřený, nijak zvlášť vysoký člověk. Jeho protáhlý obličej s tmavými, uhrančivými očima a úzkými tikavými rty působil dojmem někoho, kdo prožívá svůj život naplno. Tomyski ho znal ještě z před začátkem války a vždy s ním rád prohodil pár vět.

Radostně se pozdravili a po úvodním: „Jak se vede?“ Kochański řekl: „Zrovna jsem na vás myslel a jsem rád, že vás vidím. Znáte vy doktorku Świackou...“ ztlumil hlas.

„Znám ji moc dobře,“ potvrdil Józef a zneklidněl, „netušil jsem, že se znáte.“

„Znám ji už dlouho. Před rokem u ní probíhal náš tajný kurz.“
Kochański se ohlédl. Smrákalo se. Ulice vedla mezi zahrádkami, ze kterých už lidé odešli.
Nikde ani noha.

„Nuže, poslouchejte, tu ženu je potřeba zachránit,“ řekl spěšně „Ty ženy,“ opravil se.

Tomyski ztuhnul.

„A to proč?“

„Nuže, poslouchejte.“

Kochański mu začal vyprávět o Angličanovi a zmínil se i o ostatních nebezpečích číhajících v domácnosti doktorky Świacké, o kterých neměl Tomyski ponětí. Udělalo se mu zle z toho, že o tom ví i někdo jiný, že má dokonce více informací než on, ale nejvíce z toho, že o takových tajnostech mluví bez ostychu. Poslouchat to, bylo pro něj utrpením.

„No, dobře.“ ozval se nakonec, „Nechápu. To všechno, co mi tu vykládáte, je už přeci minulost. Před pár týdny jsem doktorku Świackou potkal, říkala, že je dům čistý. Už se vrátila z venkova?“

„Nuže, minulost to není. Obě se už z venkova vrátily, a protože se během té doby na Filtrové nic zlého nedělo, začaly natolik věřit svému štěstí, že se vše vrátilo do starých kolejí.“

„Jak to? A Angličan?“

„Nuže, Angličan. Během zotavování se mu v noze objevila sraženina. Tam, kam ho vzali, ležet nemohl. Ostatně vy víte, co pro doktora znamená jeho pacient. Zkrátka, vrátil se. Vrátila se i ta židovská doktorka. Ve vhodném bytě, který jí kdosi dohodil, musel být nastražen jeden z těch rádiových odposlechů. Shodou náhod. Ale to je teď fuk. Jde o to, že se teď dům doktorky Świacké pořád hlídá. Ony tomu ale nevěří. Takoví naši lidi jsou. Jedině vy jí můžete promluvit do duše. Jste pro ni vzor. Angličan už chodí, může frčet dál.“

„No, dobrá. Promluví jí do duše, ale nevím, jestli mě poslechne i dcera.“

„Jestli neposlechne, přijde o matku. Paní Świacká je hodnota sama o sobě. Jako skryš plná zbraní, nebo něco takového. Je potřeba to udělat co nejdříve. Nejpozději zítra.“

„Udělám to zítra. Prostě vezmu její zavazadla k sobě.“

„Váš život raději taky nebudeme vystavovat nebezpečí. Proč to Němcům ulehčovat? Vyhubit inteligenci je jejich přáním. Ale dobrá.“ přerušil své pochybnosti.
„Bude to trvat jen chvíli. Nejpozději do tří dnů se naše vojsko postará o Angličana. A já si vezmu na starost tu Nussenovou.“

„Dohodnuto.“

Když se mezi bramborami prodírali směrem k Polní, Tomyski oddaně pronesl:

„Dělám to jen kvůli doktorce. To s tím Angličanem. Protože si myslím, že by klidně mohli být v zajetí. Když tolik našich... Angličani jsou v táborech mazlíčci. Nechybí jim tam nic. Celý svět se kvůli tomu může zbláznit...“

„Nic, kromě svobody,“ přerušil ho Kochański. „Nejsou na nesvobodu zvyklí, neumí ji snášet tak jako my.“

Pan Tomyski si vzpomněl na scénu z obchůdku v Polní.

„No, a ta jistota, že jim nikdo neřekne: Běž, nebo nás zničí oba. A to přesvědčení, k čemu jinému je Polák dobrý, než aby za ně umíral ...?“
Stáli už na Mokotowského ulici, před domem číslo pět, kde bydlel pan Tomyski. Kochański v rozhovoru nepokračoval. Už se schylovalo k policejní hodině a on bydlel docela daleko. Poděkoval a navrhnul, že se zítra v poledne zastaví, aby se domluvili na detailech ohledně „převozu zavazadel“.

Tomyski se ho ještě zeptal:

„A co to dítě? Doktorčin vnuk?“

Andělský úsměv rozzářil Kochańskému jeho přísný obličej.

„Naštěstí zůstalo na venkově u tety Baši,“ řekl zjihle. Sám měl dcerku, kterou zbožňoval.

Po návratu domů hned se vším seznámil svou ženu a citoval jí Angličanova slova, pronesená

směrem k doktorce pronesl.

Informace o doktorce Nussenové nechávaly Ludmilu chladnou, pár lidí v podobné situaci už totiž u nich krátce pobývalo, ale příběh o Angličanovi si dychtivě vyslechla.

„Já ti vždycky říkala, že Angličani nejsou gentlemani,“ prohlásila vítězně. „Chudák Conrad, marně je učil, jak se má člověk chovat v cizím prostředí. Pravého anglického gentlemana najde člověk už jedině v Polsku. Taková doktorka Świacká!“

Potom dodala:

„Zítra se budeme muset zbavit ‚zimních věcí.‘ Jestli bude dům plný těch Angličanů, nebude se dát nic udělat.“

I přesto, že vždy uměla zachovat klid lépe než on, ukládal se pan Tomyski ke spánku s obavami, jestli se v noci Ludmile od srdce nepřitíží. Nebylo by to poprvé, co se se špatnými zprávami vyrovnala skvěle, a potom za to platila srdeční slabostí. Nejvíce ze

všeho se bál toho, že v noci nebude spát ne kvůli tomu, že budou mít neohlášenou návštěvu, ale ze strachu o něj, až zítra půjde na Filtrovou.

Samozřejmě se přeceňoval. Jakmile totiž položila Lidka svou krásnou hlavu na polštář, uslyšel hluboké, pravidelné oddechování sladkého snu.

Sám usnul teprve nad ránem, ale vstal brzy a šel nejdříve na kliniku na Poznaňské ulici. Myslel si, že tam ráno narazí na doktorku Świackou.

Bylo překrásné červnové ráno. Jedno z těch, kdy se zdá, že jsou slunce a nebe spojenci člověka. Informace o tom, že se doktorka Świacká na kliniku dostaví až později, protože měla v noci náhlou a náročnou operaci, ho zneklidnila.

Na nic nečekal a okamžitě se vydal tramvají na Filtrovou. Vysedl na konci Velkopolského parčíku. Když tramvaj odjela, chtěl přejít na druhou stranu cesty, ale po prvním kroku couvnuv zpět na chodník a zůstal stát jako opařený. V tu chvíli se totiž otevřely vstupní dveře krajního činžovního domu, a v houfu rezedově zelených uniforem se postupně objevily tři osoby. Jako první šla doktorka Alice Świacká, za ní její dcera, Wanda Orchowská. Tu třetí ženu Tomyski neznal. Byla to starší dáma s dokonale semitským profilem a vypouklýma, udivenýma očima. Zároveň si všimnul, že u chodníku stojí dvě auta se staženou střechou, kterými obvykle jezdí gestapo. Doktorka Świacká a její dcera byly bez pokrývky hlavy, dívaly se přímo před sebe. Neviděly ho. Obě byly klidné, doktorka se dokonce usmála.

Zatímco si ženy sedaly do prvního vozu, vyšlo ze dveří toho činžovního domu několik dalších Německých vojáků a mezi nimi mladík se zářivými kudrnami. Ten se v autě neposadil. Ve stoje natáhnul ruce směrem k prvnímu vozu a zakřičel tak hlasitě, že to Tomyský uslyšel:

„Forgive me! Will you forgive me?“

Němci ho takto stát a křičet, s nepatrným náznakem respektu, nechali. Během rozjezdu se Angličan zapotácel, ale jeden z gestapáků ho přidržel. Zdvořile mu pomohli usednout. Celé to trvalo možná minutu. Auta odjížděla. Teprve tehdy si Tomyský všimnul, že se vedle něj postavily dvě vesničanky s nádobami od mléka. Dívaly se na výrazný profil paní Nussenové a jedna z nich pronesla k té druhé:

„To sou Židovky. Jak je tu našli. A ten v civilu, co tak po nich německy hulákal, ten je beztak udal.“

„Co jim dnes, nazítří nám,“ prohodila ta druhá. „Jenom holá zem tu z teho Polska zůstane.“

„A co nám nazítří, jim třetího dne,“ zakončila první z nich.

Tato slova byla jediným epitafem uctívajícím smrt třech žen, které nasedly do německého auta jednoho krásného letního rána..¹⁸

1948

¹⁸ DABROWSKA, M., *Opowiadania, W piękny letni poranek*, Warszawa: Czytelnik, 1972.

Závěr

Cílem této bakalářské práce nesoucí název *Komentovaný překlad vybrané povídky Marie Dąbrowské* bylo seznámit čtenáře s autorčíným životem, s postavou ženy, kterou je povídka inspirována a dále hlavními překážkami překladatelského procesu prozaického díla z polského jazyka do mateřského, českého jazyka.

V první kapitole jsem se věnovala právě autorce povídky, Marie Dąbrowské, která patří mezi jednu z nejvýznamnějších spisovatelek 20. let minulého století. Práce informuje jak o jejím osobním životě, tak o vlivu okolností na její tvorbu.

Dále jsem se v této práci věnovala doktorce Zofii Garlické. Ta byla velmi vzdělanou a uznávanou ženou, stejně jako Dąbrowská se po celou dobu svého života věnovala pomoci druhým. A to nejen skrze svou práci, kdy jako lékařka působila na nespočtu klinik nejen v Polsku či v Rusku, ale i během jedné z nejnáročnějších dob, německé okupaci, se snažila pomáhat všem lidem. Ve svém bytě před Němci schovávala židy a utečence, působila v odbojových činnostech.

Dokonce i během pobytu v koncentračním táboře v Osvětimi pomáhala jako lékařka.

Ve filologické analýze se práce věnuje problémům, kterým jsem jako překladatelka povídky *Krásného letního rána* čelila. Ve třetí kapitole se zabývá překladem vlastních jmen a příjmení, vysvětluje, proč jsem v některých případech dala přednost tzv. počešťování a jindy zase nechala jména v původní formě. Řeč je mimo jiné také o překladu frazeologismů, které se v textu hojně objevují. Nastínila jsem také, s jakými druhy mluvy jsem se v textu setkala.

Hlavní částí této bakalářské práce je samotný překlad povídky. Pevně věřím, že se mi ji podařilo přeložit tak, abych co nejlépe nastínila autorčino sdělení českému čtenáři, a ten zvládnul povídku přečíst bez toho, aniž by mu například dělalo problém přečíst, mnohdy krkolomné polské názvy.

Bibliografie

1. DABROWSKA, M., *Opowiadania, W piękny letni poranek*, Warszawa: Czytelnik, 1972
2. CIESIELKSA, M., Dr Zofia Garlicka (1874-1942) - lekarz ginekolog, przewodnicząca Zrzeszenia Lekarek Polskich, więźniarka Pawiaka i Auschwitz- Birkenau, [online]. Warszawa: Acta Medicorum Polonorum 4., 2014
3. CIESIELSKA, M., *Szpital obozowy dla kobiet w KL Auschwitz-Birkenau(1942-1945)*, [online]. Warszawa: Muzeum Historii Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, 2015. ISBN 978-83-7637-306-5
Dostępne z: <http://polska1926.pl/files/2691/files/szpital-obozowy-dla-kobiet-w-kl-auschwitz-birkenau-1942-1945.pdf>
4. KOZIOŁ, P., *Maria Dąbrowska*, [online]. ©2009 [cit. 1.7.2021]. Dostępne z: <https://culture.pl/pl/tworca/maria-dabrowska>
5. LEVÝ, J., *Umění překladu*, Praha: Panorama, 1983
6. LIBERA, Z., *Maria Dąbrowska*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1975,
7. LOTKO, E., *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*, Ostrava: Profil, 1986,
8. MANOWIECKA, E., *Wystawa Maria Dąbrowska*, ©2014 [cit. 1.7.2021]. Dostępne z: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Acta_Medicorum_Polonorum/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4-s79-91/Acta_Medicorum_Polonorum-r2014-t4-s79-91.pdf
<http://muzeumliteratury.pl/wp-content/uploads/2015/01/Wystawa-Maria-Dabrowska.pdf>
9. PASZEK, J., *Wojna oczyma diarystów (Dąbrowska, Nałkowska, Iwaszkiewicz)*, [online] Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009, Dostępne z: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/4189/1/Paszek_Wojna_oczyma_diarystow.pdf
10. *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. [cit. 1.7.2021]. Ústav pro jazyk český ©2011
Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=p%25C5%25AFda&hsubstr=no>
11. *Wielki słownik języka polskiego* [online]. [cit. 1.7.2021] Dostupné z: https://wsjp.pl/index.php?id_hasla=7740
12. WIKIPEDIE, *Maria Dąbrowska*, [online] ©2021 [cit. 1.7.2021]. Dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_D%C4%85browska
13. WIKIPEDIE, *Zofia Garlicka* [online] ©2021 [cit.12.7.2021] Dostupné z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_Garlicka

Resumé

Tematem mojej pracy licencjackiej jest „Komentowane tłumaczenie wybranej opowieści Marii Dąbrowskiej.“ Wybrałam mniej znany utwór *W piękny letni poranek*. Utwór ten został po raz pierwszy opublikowany w tygodniku „Odrodzenie“ w 1948 roku. Opowieść o Alicji Świackiej, głównej bohaterce opowiadania skradła moje serce głównie z tego powodu, że jest ona napisana na podstawie pamięci lekarki Zofii Garlickiej.

W pierwszej części pracy zapoznajemy się ze szczegółami życia pisarki Dąbrowskiej. Była ona wybitną przedstawicielką polskiej literatury XX wieku. Za najważniejszy utwór w jej bibliografii uważane są *Noce i Dnie*. Cztery razy została nominowana na Nagrodę Nobla. Podczas okupacji Warszawy w czasie II Wojny Światowej brała udział w podziemnych czynnościach.

Praca również czytelnikowi przedstawia postać Zofii Garlickiej. Była ona znaną lekarką. Specjalizowała się ginekologią. Tak samo jak M. Dąbrowska, podczas okupacji pomagała nie tylko żydom, u siebie w mieszkaniu przechowywała także Anglika. Ta historia właśnie opisana została w *Pięknym letnim poranku*. Zofia Garlicka zostaje, tak samo jak bohaterka Alicja Świacka, zaarrestowana, później przewieziona wraz z córką do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

W dalszej części pracy licencjackiej zajmujemy się konkretnymi szczegółami, które sprawiały mi podczas tłumaczenia tekstu kłopoty. Szczególnie chodzi na przykład o tłumaczenia własnych nazw. W opowiadaniu znajduje się dość spora lista imion i nazwisk bohaterów. Problemem także było przetłumaczenie nazw topograficznych, stylizacja mowy w taki sposób, by odpowiadała realiom, lub tłumaczenie użytej w opowieści frazeologii na konkretnych przykładach.

Najobszerniejszą część pracy zajmuje właśnie ono tłumaczenie. Moim zdaniem przekaz w tekście jest na tyle ważny, że warto było go przetłumaczyć dla czeskich czytelników.

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Nikola Słowiková

Fakulta: Filozofická

Pracoviště: Katedra slavistiky – sekce polonistiky

Název diplomové práce: Komentovaný překlad vybrané povídky Marie Dąbrowské

Anglický název diplomové práce: Commented translation of a Selected Short Story by Maria Dąbrowska

Vedoucí práce: Mgr. Jan Jeništa, Ph.D.

Rok dokončení: 2021

Počet znaků (včetně mezer): 70623

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 13

Abstrakt: Bakalářská práce se věnuje tvorbě polské spisovatelky Marie Dąbrowské a zabývá se komentovaným překladem vybrané povídky Krásného letního rána. Dále zmiňuje Zofii Garlickou, lékařku, podle jejíž paměti byla povídka inspirována. Ve filologické části se zabývá vybranými problémy během procesu překládání. Mezi ty patří například překlad vlastních jmen, překlad geografických názvů, stylizace dětské a venkovské mluvy či překladem frazeologismů. Hlavní náplní této práce však tvoří samotný překlad povídky. Mým cílem bylo oživit tento strhující, dle skutečných událostí inspirovaný příběh a umožnit ho přečíst i českým čtenářům.

Klíčová slova: Maria Dąbrowska, povídka, literatura, Polsko, okupace, translatologie, polsko-český překlad